

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2007 LIEPOS 28 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 146 (29)

KULTŪRA

žmonės,
vertybės,
religija

KĘSTUTIS A. TRIMAKAS

Mūsų temos:

- 1) Žmonės kuria kultūrą, bet ir kultūra „kuria“, t. y. paveikia žmones;
- 2) Žmonės kuria kultūrą pagal tai, ką labiausiai vertina, ko labiausiai siekia;
- 3) trečioji tema atsako į klausimą: ar iš viso kultūroje yra vietos religijai.

Žmonės ir kultūra

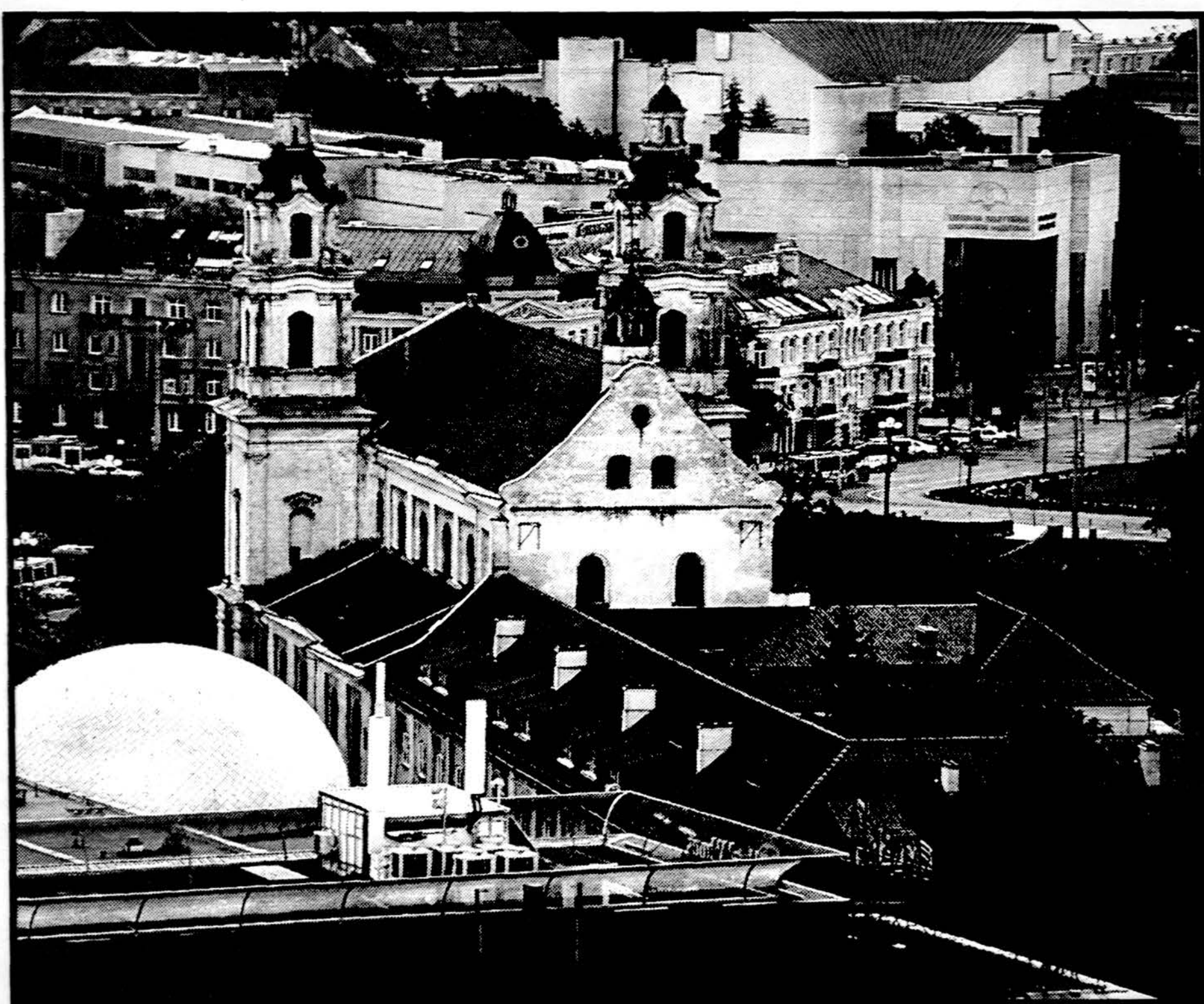
Pasaulis – margas. Žmonės – dar magesni. Marga yra ir žmonių kuriama kultūra, tuo labiau šiais laikais, kai pagausėjo komunikacijos priemonių, kuriomis perduodamos idėjos, įvaizdžiai, pasaulevaizdžiai, kai patys žmonės yra paveikiami įvairių srovių taip, kad patys nebėra vientisi, bet savyje pasidalinę.

Kultūrą (populiariai suprantama) galima palyginti aplinkos atmosferai. Iš atmosferos kvėpuojame orą, kuris gali būti gerokai užterštas, net nesveikas – ypač ten (kaip Kinijoje ir kituose industriniuose kraštuose, kuriuose labiau rūpinamasi pelnu, o ne žmonių sveikatingumu. Panašiai ir populiarioji kultūra gali būti užteršta tų, kuriems rūpi ne žmonės, bet nauda jiems patiems iš gausios gaminių produkcijos.

Žmonių dauguma priima viską resignavę. Net ne visiškai suvokia, kokį orą kvėpuoja ar kokia žiniasklaidos, reklamų ar aplinkinių žmonių įtaka juos paveikia.

Kultūra ir vertybės

Akyli visuomenės stebėtojai pateikia šitokias išvadas. Žmonės šiais laikais yra linkę pasiduoti kitų įtakai. Taip pat jie yra linkę rūpintis vien savimi. Pereito šimtmečio antrosios pusės karta buvo praminta *man-generacija* (dėl perdėto rūpesčio vien savimi). To laikotarpio kultūrą istorikas Christopher Lasch apibūdino kaip narcisizmo (t. y. iškreiptos savimeilės) kultūrą (*Culture of Narcissism*, 1978). Daugelis tos kultūros savybių tinka ir materialines gėrybes medžiojančiai visuomenei



Vilnius, 2007 m.

Jono Kuprio nuotr.

Lietuvoje). Tame laikotarpyje įsigalėjo nebevaldomo sekso revoliucija. O Šiaurės Amerikoje labai populiarios tapo Ayn Rand knygos, išdidžiai propaguojančios savimeilės „dorybę“.

Žmonės ir dabar pasižymi tokia savimeile. Tai nuo Adomo ir Ievos laikų užsilikęs polinkis, pridengtas vis kitokia kauke, pasislepia net už tikrų vertybių, kaip „laisvė“, „savęs realizavimas“ ir pan.

Kultūrų konfliktai

Rodos, toks taikingas žmogus, kaip humanistas Karolis Wojtyła (vėliau popiežius Jonas Paulius II), nuo jaunų dienų aplinkoje įžvelgė kovą tarp kultūrų. 1940 metais nacių okupantų priespaudoje vietoje ginklo pasirinko kultūrą (įsteigė pagrindžio teatrą) – tačiau, stebėtina, — ne tam, kad išliktų lenku, bet kad išliktų žmogumi. Tą kultūros kovą tęsė ir prieš komunistų valdžią (Lenkijai

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1 psl. Kęstutis A. Trimakas.
Kultūra – žmonės, vertybės, religija.
- 2 psl. Jonas Kuprys.
Lietuviai Amerikoje – dialogas.
- 4 psl. Justinas Pikūnas.
Elgesio stiliai.
- 5 psl. Alfons Pakšas.
Draugo šeštadienių kultūros priedų apžvalga.
- 6 psl. Vytautas V. Landsbergis.
Dominyko kelionė į žvaigždes.
Pasaka suaugusiems (9). Aplankęs žvaigždes, Dominykas grįžta pas rugiagėlę.
- 8 psl. Kęstutis A. Trimakas.
Komentarai. Vytauto V. Landsbergio pasaka apie arkli Dominyką.

Nukelta | 8 psl.



Jubiliejinė ateitininkų stovykla Dainavos stovyklavietėje. Manchester, Michigan, 1975 m.

Dialogas tarp fotografų

Liepos 4-28 d. Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje įvyko mano paroda „Lietuviai Amerikoje“. Sugrįžęs iš Lietuvos į Čikagą, turėjau progą atsigręžti į savo parodą ir prisiminti vykusius pokalbių nuotrupas apie parodoje eksponuotas nuotraukas.



Marquette Park, Chicago, Illinois, 1980 m.

Rodos, kad esi tapęs lietuvių metraštininku...

Aš niekad nesiruošiau dokumentuoti lietuvių gyvenimo Amerikoje. Aš net nemanyčiau, kad rodamos nuotraukos yra dokumentinės. Mane domina žmonės, jų aplinka ir kaip jie toje aplinkoje veikia. Taip buvo, nes aplink mane virė lietuviškas „dypukų“ gyvenimas, tad jį ir fotografavau. „Dypukai“ rengdavo daug minėjimų, kuriuose paskaitininkas kalbėdavo susirinkusiai salei. Kalbėdavo rašytojai, istorikai, poetai, dainininkai, bet kas, kas tik norėjo išreikšti savo nuomonę. Būdavo ir vaidinimų, operų, muzikos recitalių. O kadanį esu kurčias...

Esi kurčias?

Galiu girdėti, bet nesugebu klausyti. Kai buvau studentu, nurašydavau dėstytojų paskaitas pažodžiui ir suprasdavau, kas buvo dėstoma tik tada, kai perskaitydavau savo užrašus. Man man reikia matyti, skaityti, kad ką nors suprasčiau. Gal todėl ir fotografuoju.

Tad panašiai su lietuvių renginiais. Prifotografuoji, surenki nuotraukas ir tik jas atrinkdamas suvoki, kas buvo pasakyta.

Gal ir taip.

Šioje parodoje pastebiu, kad yra įvykių nuoseklumas. Pirmoji nuotrauka mane intriguoja: tai lipinukas ant stulpo su užrašu „Lithuanians are coming“. Logiška su tokia nuotrauka pradėti parodą. Bet žemiau to lipinuko yra kitas, pusiau nuplėštas, su kaukole ir lyg rasistiniu užrašu...

Tai ironija. Gal tinkamiau būtų atvirkščiai: „Blacks are coming, Lithuanians are running“, nes pirmos keturios nuotraukos parodo pasikeitimus, kurie vyko lietuvių apgyvendintose vietose, kai pradėjau fotografuoti 1970-aisiais metais. Juodukai jau beldėsi į Marquette Park duris. Bridgeport Lietuvių Bendruomenė nyko. Tai matyti iš nuotraukos: nuniokotos Lietuvių auditorijos ir Bridgeport namų savininkų būstinės pasenusios durys. Ant durų raštelis, kad namų savininkai priima savo paštą tavernoje. Įdomu, kad savininko vardas Jos. A. Zukas pasirodo ir parodos gale, ant paminklo Šv.

Kazimiero kapinėse.

Ir ketvirta parodos nuotrauka: kai kas ją vadina „Lietuvių Iwo Jima“.

Taip, čia „dypukų“ pergalė. Įpusėjus 7-ajam dešimtmečiui „dypukai“ pasiekė savo viršūnę. Jie finansiškai įsitvirtinę, o jų vaikai išsimokslinę. Tarp keliančių Kryžių Jurgis Bradūnas, dr. Kazys Pemkus, dr. Petras Kisielius, dr. Antanas Razma ir jo sūnus Edis. Gale kun. Stasys Yla.

Tai čia politinis pasisakymas.

Iš tikrųjų, taip. Jie teigia: jei sovietai griauja Kryžių kalną Lietuvoje, mes pastatysim Kryžių kalną Amerikoje. Įdomu, kad parodos atidarymo metu Lietuvoje, vienas 30 m. profesionalas pasisakė, kad jam labai keista, jog amerikiečiai užsiėmė kryžių statymais.

Ir aš panašiai girdėjau per atidarymą: jauna lietuvė studentė buvo nustebinta audėjo Bartašiaus nuotrauka – kodėl amerikietis tuo užsiimtų?

Nuotrauka – Generolas Dirmantas su Lietuvos vėliava, važiuojantis bestogėje mašinoje pavergtų tautų parade, yra viena iš labiausiai „ikoniškų“ nuotraukų parodoje. Generolas veda savo karių pavergtų tautų parade.

Tai buvo viena iš pirmųjų mano nuotraukų. Aš dar lankiau gimnaziją pirmą kartą pamačiau fotografo Robert Frank knygą *The Americans*. Kai šią nuotrauką nufotografavau, iš karto pagalvojau, jei kada sudarysiu knygą *The Lithuanians*, ši nuotrauka bus ant viršelio.

Įdomu, kad jis atsisukęs į žiūrovą, o moterys nusisukusios. Atrodo, lyg jos žiūrėtų į moterį su saulės akiniais kitoje gatvės pusėje.

Sykį fotografavau Šv. Kazimiero kapinėse. Priėjo prie manęs kunigas ir paprašė, kad nufotografuočiau jį prie jo kapo. Nustebau ir man net neatsiliepęs, jis sustingo pozoje. Aš jį nufotografavau, jis man padėjo ir nuėjo. Atrodo, kad jis buvo patenkintas vien tuo, jog buvo kažkieno nufotografuotas. O situacija buvo tiek neįprasta, kad net nepaklausiau jo pavardės. Po daug metų, kai jau ruošiau šią parodą, grįžau į kapines pasižiūrėti, gal jo pavardė bus jau įkalta paminkle. Deja, buvo keturių pažįstamų kunigų vardai, bet ne jo. Dabar galvoju, turbūt šis kunigas prašė būti nufotografuotą prie draugų kapo.

Atrodo, kad Lietuvoje paroda turėjo pasisekimą.

Kad paroda įvyko ir pasisekė, tai ne mano nuopelnas, o Čikagos Čiurlionio galerijos direktorės Laimos Apavičienės, be kurios pastangų paroda nebūtų įvykusi. Jai esu labai dėkingas. Mažvydo bibliotekoje parodos eksponavimu rūpinosi Sandra Kuliešienė, kuriai taip pat sakau nuoširdų ačiū.

J.K.



Pavergtų tautų paradas. State Street, Chicago, Illinois, 1973 m.



Kunigas prie draugo kapo Šv. Kazimiero lietuvių kapinėse. Chicago, Illinois, 1995 m.



Audėjas Kazys Bartašius. Marquette Park, Chicago, Illinois, 1982 m.

Elgesio stiliai

PROF. JUSTINAS PIKŪNAS

Vaikystėje ir paauglystėje asmuo išugdo jam būdingesnę elgesio kryptį: t.y., prigimties ir aplinkos veiksnių dėka jis kuria orientacinį tolimesnio gyvenimo stilių: introvertišką, ekstravertišką arba ambitinį (integruotą). Remdamasis C. G. Jungo ir H. Rorschacho teorijomis ir savo moksliniais tyrimais bandau nurodyti genetiškai bažuotus asmenybės stilių rodiklius.

Introverto stilius

Introvertus asmenis (vyrus, moteris) žymi išplėtotas vidinis gyvenimas — laki fantazija, stiprios aspiracijos, ryškūs idealai ir gausūs lūkesčiai bei įvairios svajonės. Toks asmuo nepakenčia stiprios stimuliacijos — vengia triukšmo, klegesio, popkoncertų, parodų... Stabilūs jausmai yra dažnai varžomi, neišreiškiami. Jo ar jos tarpasmeniniai ryšiai yra intensyvi, bet palaikomi vien su ribotu skaičiumi asmenų. Nerodo nei entuziazmo, nei noro prisitaikyti prie kitų asmenų arba grupių, vengia dažnų kontaktų. Gerai toleruoja vienišumą, dažnai jo ieško. Naudoja labiau diferencijuotus pažinimo procesus, ypač ryškų logiškumą. Dauguma tokių asmenų pasiekia aukštą produktyvumą, ypač specializuotose srityse. Jį ar ją mažiau domina skanūs valgiai, geri restoranai; lengviau riboja alkoholį, tabaką. Nepasiduoda žalingiems įpročiams, bet veiksmingai priešinasi seksui, narkotikams. Retai kada ieško nuotykių, rizikos: linkęs tokias mintis ir svajones slopinti. Siekia privatumo darbe ir profesijoje (kiti tik trukdo, nervina). Linkęs izoliuotis — užsidaryti savyje, gėrėtis vidiniu savimi ir savo skirtingumu nuo kitų. Todėl metams bėgant vis geriau pažįsta savo psichines gelmes ir poreikius; tyloje kuria strategijas kovoti su ydomis, kopti profesijos laiptais. Toks yra introvertinės motyvacijos stilius.

Ekstraverto stilius

Ekstravertas (moteris ar vyras) yra labiau orientuotas į išorę — yra žvalus, pastabus, į viską reaguojas. Rodo didelį jausmų siūbavimą — meilę, pyktį, pavydą, kerštą, neapykantą, viskas gali staiga pakilti, plėstis, bet greitai ir keičiasi, nyksta. Mėgsta stiprią stimuliaciją, jos ieško sporto varžybose, smurto filmuose, demonstracijose... Mezga plačius tarpasmeninius ryšius — turi dešimtis draugų ir dar jų ieško. Su dideliu noru prisitaiko prie žmonių ir prie aplinkos (jei namuose gera, kitur dar geriau). Yra pilnas energijos, kur jis būtų, visad ieško bendradarbių, draugų, partnerių. Turi labiau diferencijuotus jausmus — platų socialinių ir emocinių išgyvenimų spektrą. Rodo nepastovų, tarsi banguojantį produktyvumą — meta darbą anksti arba dirba ir po vidurnakčio. Labai mėgsta skanūs valgiai, gėrimai; linkęs į svaiginimąsi, sunkiai jaučia ribas. Ilgai išlieka jaunatviškas, lengvai įgyja įprotį tabakui, alkoholiui, vaistams, narkotikams. Mėgsta nuotykius, riziką, siekia viską išbandyti. Nelaimė ar ligai ištikus, ieško draugų ar kaimynų pagalbos. Teikia pirmenybę darbei bei užsiėmimui su kitais žmonėmis (kiti padeda, kelia nuotaiką). Mėgsta dirbti skambant muzikai, radiui, veikiant televizijai. Patiria gausėjant, vis geriau pažįsta kitus; todėl dažnai remiasi jų nuomone sprendžiamas apie savo elgesį ar motyvaciją.

Integruotas stilius

Integruotą stilių parodo nuslopinti ir suderinti introvertiniai, ir ekstravertiniai polinkiai bei savybės. Toks asmuo kartais pasineria į save ir at-



Lietuva, 1991 m.

Jono Kuprio nuotr.

rodo tarsi būtų introvertas; kitais atvejais atsilaiduoja ir laikinai „skęsta“ tarp draugų ar grupėje. Jis ar ji vysto savo valią ir daugiau ar mažiau kontroliuoja mintis ir elgesį. Gausėjanti patirtis teigia, kad kas neįgyja valios ir neturi aiškių siekių, tą valdo kiti. Pasireiškia noras bendrauti su kitais ir noras būti savarankišku. Tai gal trečdalis žmonių charakteristika. Jie yra stipriai veikiami socialinių ir etikos normų, stebi ir seka kitus, elgiasi panašiai kaip ir kiti bendraamžiai.

Amerikos psichologų duomenimis, apie 20 nušimčių žmonių yra introvertai ir apie 40 procentų — ekstravertai. Prisimintina, kad dalį bet kurio stiliaus žmonių gali žymėti įvairūs neurotiškieji rodikliai, tokie kaip įvairios baimės ir fobijos, impulsyvumo ir kompulsyvumo simptomai, savęs iškėlimas arba savęs nuvertinimas (kiti gali, bet aš negaliu). Kartais egoizmo proveržiai ir įžūlumas sukuria dominuojantį troškimą vadovautis vien savais sprendimais. Todėl ypač jaunystėje padaroma apgailėtinų klaidų.

Nukrypimo pavyzdžiai

Būdingesniais stiliaus nukrypimo pavyzdžiais galėtų būti nesugebėjimas augti ir įsisavinti vyresnio amžiaus polinkius — tai infantilinis, paaugliškas ir paranojiškas elgesys. Paprastai šie motyvacijos bei elgesio nukrypimai rodo, kad tokiems asmenims galvoje kažko trūksta, kad jie kitaip jaučia ir mąsto negu dauguma. Dažnai jie yra atpažįstami kaip prigimties ar/ir aplinkos įtakų pažeisti.

Infantilinis stilius reiškia, kad asmuo, jei ir auga ir išgyvena paauglystės pasikeitimus, vis vien emociškai ir socialiai nebirsta, neįgyja augančiam asmeniui būdingų savybių ir gebėjimų. Toks asmuo labai lėtai ir nenoriai mokosi, todėl neįgyja vėlesnės vaikystės, tuo labiau paaugliui būdingų, polinkių, gebėjimų ir elgesio. Tai naiviu vaikiškumu pasižymįs individas, kurio protinės galios yra labai ribotos, emocijos primityvios. Jam trūksta savisaugos įgūdžių, darbo ir socialinės adaptacijos. Visą gyvenimą, kuris dažnai nėra ilgas, jis palieta visiškai priklausomas nuo tėvų arba kitų globėjų. Pastebėtina, kad nūdien didėja autistiškų vaikų skaičius, kurie tampa beveik bekalbiais ir nesugebančiais komunikuoti per visą savo amžių. Tokie deficitiniai individai, taip pat Down bei alkoholio sindromų paliesti kūdikiai, yra paprastai atiduodami vaikų prieglaudoms, nes tėvams (ar seneliams bei globėjams) jie tampa nepakeliama

fizine ir emocine našta.

Paauglystės profilį išlaikysieji lieka jaunatviški, nepaklusnūs, dažnai susipriešinantys su tėvais bei autoritetą turinčiais asmenimis. Jie lieka sunkiai suvaldomi ne vien jaunystėje, bet ir tapę pilnamečiais. Jie šalinasi iš mokyklų, rūko, geria, vagia, vengia bet kokios asmeninės atsakomybės, įsivelia į įvairius nusikaltimus. Jie nebirsta, bet toli atsilieka emocijų, socialių bei dorovinių gebėjimų plotmėje; daugelis jų tampa sociopatais.

Paranojiški asmenys labai sureikšmina save, nepagrįstai įtaria kitų asmenų elgesį ir motyvus. Jie jaučiasi kitų individų arba grupių persekiojami.

Paranojiškas atvejis

Paranojiškos galvosenos vis labiau surakintas 26 metų tarnautojas daug kur žiūri atsiveriančius pavojus. Jis įsitikina, kad komunistų agentai planuoja jį pašalinti iš gyvųjų tarpo. Gyvai prisimena, kai, būdamas studentu, ne kartą šį ir tą yra kalbėjęs ir rašęs prieš juos. Sugrįžęs į savo butą, jis užuodžia tarsi nuodingas dujas, kurias, jo manymu, „tie neramūs kaimynai“ vis paleidžia į jo butą. Atidaro langus, išvėdina, bet vis vien jaučiasi blogai. Vieną dieną sutikęs draugus, kviečia: „Būtinai užeikite pas mane, nes dujos paleidžiamos vis dažniau.“ Po poros dienų jie ateina, kalbasi, uosto, nieko įtartino neužuodžia. Jie užtikrina jį, kad oras bute yra pakankamai geras. Vis vien jis lieka susikrimtęs, kad draugai nepripažįsta jo gyvybei gresiančio pavojaus. Po metų paaiškėja, kad jis, norėdamas apsisaugoti nuo agentų užpuolimo, įsigyja ginklą, kiek vėliau — praranda darbą. Po dvejų metų jis patenka į psichiatrinę ligoninę.

Stilių arba elgesio profilių nukrypimai, kuomet tiriami psichologiniais testais, tokiais kaip StanfordBinet, WRAT, Rorschachas ir MMPI2, gali daug ką pasakyti apie asmenį, jo savybes bei gebėjimus, nustatyti psichinę būklę bei motyvacinius nukrypimus; atskleisti prognozę, nurodyti galinčias padėti terapijos sistemas.

Literatūra: Justinas Pikūnas, Rorschacho metodikos asmenybei tirti: integruotoji sistema. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras. 2000.

KULTŪRA
MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

ATMOSFERA, KURIOJE
BŪSTAME AR SKĖSTAME

Kultūra, 2007-06-28, Nr. 26

KULTŪRA
MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Tautos skambesiu kūrėjas

Kultūra, 2007-06-28, Nr. 26

KULTŪRA
MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Kauno arkivyskupo metropolito
Sigitos Tamkevičiaus
gyventojų laisvės

Kultūra, 2007-06-28, Nr. 26

KULTŪRA
MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

KŪRĖJAS IR VISUOMENĖ

Kultūra, 2007-06-28, Nr. 26

Draugo šeštadieninių kultūros priedų apžvalga

ALFAS PAKĖNAS

Nemunas, Kauno kultūros ir meno savaitraštis, 2007-06-28, nr. 26

Su pavasariu seniausiam lietuviškame Amerikos dienraštyje – pasikeitimų vėjai. Danutė Bindokienė, redagavusi dienraštį penkiolika metų, perleido vyriausiosios redaktorės kėdę jaunatviškai Daliai Cidzikaitėi. Paskutiniame – kovo 31 d. savo redaguotame numeryje D. Bindokienė prisipažįsta, kad „per penkiolika metų ir rankos, ir galva, ir širdis buvo kupinos *Draugo*“.

Pasikeitė ir šeštadieninio priedo kuratoriai – dabar jį, pavadintą *Kultūra*, redaguoja Kęstutis A. Trimakas. Pirmasis jo parengtas šeštadienio priedas skirtas šv. Velykoms: pateikiama ištrauka iš 1991 m. Vilniuje išleisto tuomet dar kardinolo J. Ratzingerio „Krikščionybės įvado“. Spausdinami Birutės Pūkelevičiūtės atsiminimai apie Kauno Žaliakalnį, Kazio Bradūno, Antano Jasmanto ir Leonardo Andriekaus eilėraščiai Velykų tema. Viskas lyg ir girdėta, skaityta, tačiau patrauklu – juk negali būti nepatraukli B. Pūkelevičiūtė. „Šiandien bažnyčia kvepia pavasariu, lyg jauna sužadėtinė. Švento vakaro tyloje, mirgančių žvakių prieblandoje – tarp gėlių ir šiltadaržio paparčių, guli Didžiojo penktadienio Karstas. Keičiasi klūpančios mergaitės.“

Kultūriniuose prieduose naujovė – ir paties redaktoriaus rašomi „Atšvaitai“, sudaryti iš trumpų impresijų, pasvarstymų kultūros temomis.

Ir kituose balandžio bei gegužės *Kultūros* puslapiuose redaktoriui pavyko sutelkti gražių, turiningų ir šviežių publikacijų. Anatolijus Lapinskas pasakoja apie Praną Servą, kurio „auksinių rankų

dėka suskambo šimtai ir tūkstančiai įvairių birbinių, skudelių, lumzdelių, kanklių bei trimitų“. Balandžio pradžioje buvo paminėtos šio liaudies instrumentų meistro 100-osios gimimo metinės.

Dr. Kazys G. Ambrozaitis išsamiai nušviečia Lietuvos fondo, nupirkusio ir padovanojusio Lietuvai dailininkų Prano Domšaičio ir Mstislavo Dobužinskio dailės darbus, veiklą. „P. Domšaičio įvairios vertės meno darbų kraitį sudaro daugiau kaip 800 paveikslų, kurie bendrai buvo įvertinti 400 tūkst. dolerių suma. Pirmuosius keturis P. Domšaičio paveikslus dr. G. Balukas nuvežė į Lietuvą 1989 metais. Antroji siunta buvo didesnė, o trečioji, pasiūta 2001 metais, jau sudarė 527 paveikslus“, – rašo straipsnio autorius.

Gegužinėje šeštadieninio priedo *Kultūroje* redaktorių K. A. Trimakas kviečia padiskutuoti „apie grožį ir meną“. Apie kūrėją ir visuomenę. Ar visuomenei reikia kūrėjo? Pats prisipažįsta, kad ne kartą klausė savęs: kada prasidėjo tokios diskusijos: „Galbūt, kai Ieva paklausė Adomo, kuris klevo lapas jam labiausiai patinka? O gal, kai ilgai tarp gyvulių vienišumą jautęs Adomas pirmą kartą pamatė Kūrėjo ką tik sutvertą Ievą ir ja susižavėjęs sušuko: va, štai su šita tai galėsiu gyventi...“

Nesiūlomas joks receptas, bet prieinama prie išvados, kad „esame vieni kitiems reikalingi. Visados išmintingai elgtis tie, kurie mezgė ryšius tarp kūrėjo ir visuomenės, nes tie ryšiai nešė gerą ir kūrėjui, ir aplinkiniams“. Diskusijoje dalyvauja dailininkė Zita Sodeikienė, spausdinamas didelis fragmentas iš Roberto Kundroto ir Algimanto Lyvos romano *Krakas ir Nekrakas*. Apie knygą pateikiama ir Raimundo Eimonto recenzija, prasiidedanti žavia, bet negailestinga nenuoramos

avangardisto Samuelio Becketo mintimi apie tikro menininko esmę: „Būti menininku – reiškia gyvenimą nesėkmėje, taip, kaip niekas neišdrįsta gyventi; kad žlugimas – tai ir yra menininko pasaulis, o žlugimo vengimas – dezertyravimas, sumanus amatas, geras ūkininkavimas ir pragyvenimas“.

Vienas gražiausių gegužės kultūros priedų skirtas Motinos dienai. Publikuojami Justino Marcinkevičiaus, Julijos Švabaitės ir Vytauto P. Bložės eilėraščiai bei K. A. Trimako esė, skirta poetų Motinai: „savo motinų akivaizdoje mes visi, poetai ir nepoetai, esame savo motinų vaikai: sūnūs ir dukros (...). O poetai kalba apie savo motinos artumo ilgesį, apie skausmą jos netekus. Jie kalba už mus...“

Skaitytoją tikrai sudomins ir kiti rašiniai. Ypač advokato, Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios konsistorijos nario Jono Kairevičiaus prisiminimų žiupsnelis apie vyskupą Joną Viktorą Kalvaną vyresnįjį. Pristatydama šią įdomią publikaciją, pavadintą „Vienas pamokslas“, žurnalistė Aldona Žemaitytė rašo, kad „autoriteto galia jaunimui yra (bent buvo) milžiniška. Apie autoritetų stygių šiandien su rūpesčiu svarsto ir Lietuvos kultūrologai kultūrinėje spaudoje“. Žurnalistė siūlo ir *Draugui* įsitraukti į dar vieną diskusiją – apie autoritetus religijoje, literatūroje, mene, apskritai kultūroje.

Ši apžvalga parodo, kurios balandžio ir gegužės mėnesių *Kultūroje* spausdintos temos sudomino Lietuvoje leidžiamą kultūros ir meno savaitraštį.

KULTŪRA
MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

VILNIUS

AR PILDOSI LEGENDINĖ
SAPNO PRANAŠYSTĖ?

Kultūra, 2007-06-28, Nr. 26

KULTŪRA
MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

MOTINA

Gėrį, patyrę iš mūsų motinų. Rudija poetai... Jutime ir meilė...

Kultūra, 2007-06-28, Nr. 26

KULTŪRA
MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

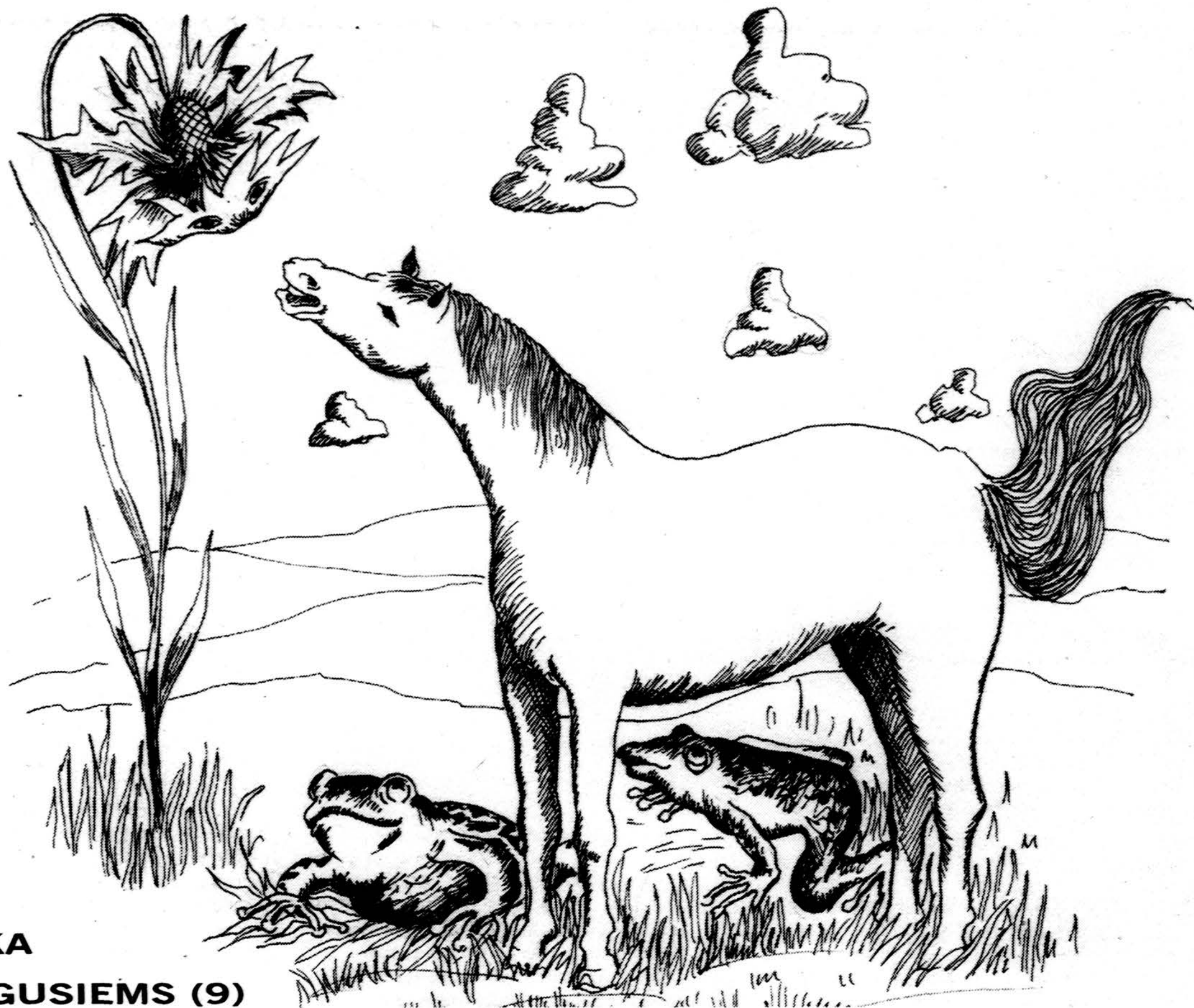
„MARGUTIS“
1932 – 2007

Kultūra, 2007-06-28, Nr. 26

KULTŪRA
MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

KULTŪRA
Apie dvasią praturtinančią atmosferą

Kultūra, 2007-06-28, Nr. 26



**PASAKA
SUAUGUSIEMS (9)**

Arklio Dominyko kelionė į žvaigždes

Pasakoja Vytautas V. Landsbergis

Iliustracijomis lydi dail. Zita Sodeikienė

DOMINYKAS ATKELIAUJA Į ŽVAIGŽDES

O Dominykas toliau tipeno aukštyn į žvaigždes. Po poros valandų kelionės jo stebuklingasis siūlelis prasmego į tirštą kosminį ūką — aplinkui nieko nebesimatė. Bet keliautojas dabar jau pasitikėjo savo jėgomis ir drąsiai žengė spindinčiu takeliu — gilyn ir gilyn į rūką, kol išlindo kitoje jo pusėje...

Net aiktelėjo arklys iš nustebimo — aplink mirksėjo, spindėjo ir dainavo milijonai žvaigždžių. Pasirodo keliautojo čia jau buvo seniai buvo laukiama — po kojom gulėjo patiestas Paukščių takas, kuriuo Dominykas ir nukaukšėjo į pačią žvaigždžių tirštumą. O tos net spindėjo iš laimės, džiaugėsi, sulaukusios savo bičiulio iš Žemės, ir dainavo jam kosmines giesmes:

*Daug žvaigždynų danguje,
Mirksi spingsi lyg sapne –
Žvaigždės lemia likimus,
Jungia, išskiria draugus.*

*Skorpionas ir mergelė
Tau nušvies per naktį kelią,
Avinas, dar jautis, liūtas
Pariaumos tau ir pastūgaus.*

*Du dvyniai, žuvis, vandenis,
Toks barzdotas tarsis senis,
Dar šaulys įtempęs strėlę,
Ožiaragis uosto gėlę.*

*Ir svyruoja dvi svarstyklės –
Žvaigždžių teismas naktį vyksta,
Atropoja net vėžys –
Jis su žirklėmis sukarpyt*

*Kosminius ryšius, mazgus,
Kol miegos žvėris, žmogus,
Kol varlytės mus sapnuos,
Kol gėlytės snaus laukuos.*

Išklausė Dominykas šios žvaigždžių giesmės ir nusilenkė joms žemai, iki pat Paukščių tako:

Ačiū jums mielosios dangaus sesės, kad išmokėt mane skraidyti. Tik jūsų dėka tiek daug planetų pamačiau, tiek daug naujų kosminių dalykų sužinojau!

Smagu tave matyti svečiuose, mielas Dominykai, — sugaudė laimingos žvaigždutės, — visiems, kurie atkeliauja pas mus į žvaigždes, mes padovanojam dieviškų kosminių dovanų. Sakyk, kokią dovaną ir tu norėtum Žemėn parsinešti?

Man nieko nereikia, — gūžtelėjo pečiais Dominykas, — aš visko žemėje turiu užtenkamai: pavalgau žolyčių, pažaidžiu su varlėmis, globoju savo mylimą rugiagėlę. Man nieko ten netrūksta... Bet mane labai domina įvairios dangiškos paslaptys, įvairios kosminės žinios!

Tai ir klausk! Mes tai atsakysim į visu klausimus!

Tik vieno dalyko noriu pasiteirauti — sakykit, o kas tai yra dieviška meilė?

Mudu su rugiagėle prieš kelionę susiginčijom, kas tai yra? Ir kuo dieviška meilė skiriasi nuo nedieviškos. Besiginčydamis nutarėme apie tai pasiteirauti jūsų — juk jūs čia arti Viešpaties įsitaisiusios, turėtumėt apie tai gerai išmanyti!

Dominykai, niekas nėra arčiau ar toliau Viešpaties. Nes Viešpats yra visur.

Klaidinga manyti, jog jis yra aukštai, o žemai jo nėra. Viešpats yra kiekviename sutvėrime, netgi kiekviename daikte — ir gėlėj, ir medyje, ir vandeny, ir žvaigždėj. Ir net asiliuke... Bet pirmiausia

jo ieškoti reikia savo širdy!

Viešpats slypi kiekvieno padarėlio širdyje... Šią mintį kažkur esu jau girdėjęs... Jau prisiminiau — apie tai vaikystėje man aiškino mano močiutė Domicėlė, tik tada dar nesupratau, ką tai reiškia...

— Dabar jau žinosiu ir ieškosiu jo ten, — dėkojo žvaigždėms arklys Dominykas, — bet vis dėlto, ar negalėtumėt paaiškinti, kas tai yra dieviška meilė?

— Na gerai, paaiškinsim, — sutiko žvaigždės ir, tarpusavy pasižibėdžiusios, pradėjo viena per kitą porinti, — kažkada seniai seniai šį klausimą mums buvo uždavęs ir kitas keliautojas — irgi, beje, atvykęs iš Žemės! Jo vardas buvo apaštalas Paulius. Jis nuolat klausinėjo apie dievišką meilę ir mes išmokėm jį vieną dieviškai paprastą maldelę. Paulius gerai ją įsiminė ir, grįžęs Žemėn, perpasakojo ją ir kitiems žmonėms. Tą maldą žmonės pavadino „Himnu meilei“. Nori išgirsti tą kūrinį?

Aišku, kad labai noriu, — apsidžiaugė Dominykas, — o grįžęs žemėn aš jį padeklamuosiu ir savo rugiagėlei!

Tuomet klausykis, — tarė žvaigždės ir savo krikščioniais balseliais ėmė šnibždėti:

*Meilė kantri, meilė maloninga, ji nepavydi;
Meilė nesididžiuoja ir neišpuiksta,
Ji nesielgia netinkamai, neieško savo naudos,
Nepasiduoda piktumui, pamiršta, kas buvo bloga,
Nesidžiaugia neteisybe, su džiaugsmu pritaria tiesai.
Ji visa pakelia, visa tiki, viskuo viliasi ir visa ištveria.
Meilė niekada nesibaigia.*

Ar tai ir yra dieviška meilė? — išklauses meilės himną, žvaigždžių pasiteiravo Dominykas, — ir kuo ji skiriasi nuo nedieviškos meilės?

Gerasis Dominykai, klausykis ne tik ausimis, bet ir širdimi, — sumirksėjo dangaus sesės, — himne yra aiškiai pasakyta, kokia būna tikroji dieviškoji meilė. O visa kita meilė — nedieviška...

Jeigu meilė nekantri, jeigu ji pavydi, jeigu ji didžiujosi, elgiasi netinkamai arba ieško sau naudos — tai jau ne dieviška meilė! Jeigu meilė baigiasi, jeigu ji džiaugiasi neteisybe — tai irgi jau ne tikra meilė... Ar aišku?

Lyg ir aišku, — suraukė antakius Dominykas ir nutilo susimąstęs, ar jo karšta, arkliška meilė rugiagėlei Svajonei visada yra kantri? Ar tikrai jis niekada nepavydi? Ar visada elgiasi tinkamai?...

Ir suprato kosminis arklys, kad iki tikrosios dieviškosios meilės reikėtų dar gerokai užtekti. Atsiduso keliautojas ir tarė žvaigždėms:

Jau supratau, dangaus sesės. Keliausiu namo, pas rugiagėlę į savo gimtąją pievą ir stengsiuos savo arklišką meilę išugdyti iki tikros, iki dieviškosios...

Tik nenuliūsk, Dominykai, atmink, kad tikra meilė visa pakelia, viskuo tiki, viskuo viliasi ir visa ištveria... Jeigu nori, namo į Žemę mes galim tave parvežti mūsų kosminėm vežėčiom?

Vežėčiom? — apsidairė Dominykas.

Grįžulo ratai! Žiūrėk, antai guli didieji Grįžulo ratai, antai — mažieji. Su kuriais norėtum namučio parlėkti?

Gal su mažaisiais, — kuklinosi Dominykas.

Atmink, brolau, dar vieną žvaigždžių taisyklę — kas mažai prašo, tas mažai ir gauna, — nusijuokė žvaigždės, — sėsk į didžiuosius. Jie patogesni...

Išitaisė patogiai Dominykas didžiuosiuose Grįžulo ratuose ir nulėkė namo per kosmoso platybes. Dar apuko garbės ratą aplink Sietyną ir ėmė leistis į Žemę — vėl pro visas gerai pažįstamas planetas, kol ėmė artėti gražioji mėlynoji, debesuotoji Žemelė motinė.

Lekiant pro Mėnulį, minkštas Grįžulo ratų liūliavimas užmigdė Dominyką ir... Pabudo jis jau savo gimtojoje pievoje, apsuptas savo draugių — kvaksių varlių.

Kva kva kva — Dominykai keltis, einam maudytis, — kvaksėjo aplink jį sustojusios žaliaakės išdykėlės...

Dominykas nu-stebęs apsidairė — viskas kaip buvę, tarsi jis niekur ir nebūtų skraidęs, keliavęs! Šalimais miega jo gražioji rugiagėlė Svajonė, gandrulizdy snapu kalena neseniai pabudęs gandras Alfonsas, šalimais čiurlena upelis...

Dominykai... Tu neįsivaizduoji, kokią mes sapną šianakt sapnavom, — neiškentusi pradėjo pasakoti varlė Nataša.

Mes sapnavom, kad gandrai yra labai maži, o mes didelės didelės, — išvertusi akis, siaubingai sapną skubėjo pasakyti ir Gabutė.

O paskui atskrido milžiniškas bimbaldas Julijus Zyzz, kuris jūsų vos nesudėdė, ar ne taip? nusišypsojo varlėms arklys Dominykas.

Iš kur tu viską žinai? — nustebo Nataša.

Žinau, nes aš irgi sapnavau tą patį sapną!

Kažkoks stebuklas, — smilga galvą pasikrapš-

tė varlė Psichė, — kaip gali būti, kad mes visi vienu metu sapnavome tą patį sapną?

Paaškinsiu vėliau, dabar lekiu maudytis, po kelionės noriu nusiprausti, — prunkstėlėjo Dominykas, atsistojo ir nulėkė link upelio. O paskui jį, galvas kraipydamos, nušokavo ir jo draugės varlės. O šokuodamos kvaksėjo:

Po kokios kelionės? Ką jis kliedi? Jis gi visą naktį miegojo prie rugiagėlės — pačios puikiai matėm... Gal mūsų Dominykas susirgo?

DOMINYKAS PAŽADINA RUGIAGĖLĘ

Išsimaudė Dominykas su varlėmis, ištrynė vieni kitus kvepiančiais ajerais, paskui dantis smėliu prasivalė, skaidriu vandenėliu prasiskalavo ir sugrįžo prie rugiagėlės. O ji vis dar miegojo... Tik ant jos lapelių mirgėjo keli ankstyvos rasos lašeliai.

Kad tik mano mėlynakė neperšaltų, — išsigando rūpestingas arklys ir ėmė kaip visada tokiai atvejais — pūsti į mylimąją šiltą šnervių orą. Pūtė, kol žvarbius rasos lašelius nudžiovino.

Svajonė pasirąžė, pramerkė akeles ir sukuždėjo:

Ačiū tau, mylimasis, aš taip saldžiai miegojau. Tarsi būčiau po kosmosą skraidžiusi. Ir tave sapnavau...

Taigi mudu kartu ir keliavom po kosmosą, — šelmiškai vyptelėjo Dominykas, — ar neatsimeni apie ką vakar kalbėjom?

Tikrai, — viską prisiminusi, nusišypsojo užsimiegėjusi rugiagėlė, — o aš galvojau, kad tai tik nuostabus sapnas!

Ne sapnas, rugiagėle, tai buvo tikrų tikriausia kosminė kelionė, — skruostu mylimąją paglostė Dominykas, — o jei netiki — žiūrėk! Štai brangakmenis, kurį tau parvežiau lauktuvių!

Koks brangakmenis, kur brangakmenis? — sukvaksėjo susidomėjęs varlės.

Ir aš noriu pamatyti brangakmenį, — snapu sukalo gandrai Alfonsas.

Raudonsnapis smalsuolis, tupėdamas lizde, irgi nugirdo susižavėjusių varlių kvaksėjimus. Ištiesė sparnus ir, dviem mostais mostelėjęs, atskridęs nutūpė netoli arklio. Ištempė ilgą kaklą ir ėmė dairytis bei klausytis — apie kokius brangakmenius čia kalbama?

Tai nustebo Alfonsas, išvydęs, kaip Dominykas papurto vešlius savo karčius ir iš jų iškrenta Plutono pagamintas nuostabaus grožio deimantais.

Jis tikras? — paklausė Psichė.

Jis nedegina? — paklausė Nataša.

Ar jis labai brangus? — paklausė Gabutė.

Ar su juo galima daryti stebuklus? — paklausė Alfonsas.

Taip, bičiuliai, — jis tikras, jis nedegina, jis labai brangus ir su juo galima daryti stebuklus, — bičiuliams paaiškino Dominykas.

— Ačiū tau, Dominykai, tu tikras draugas, — padėkojo arkliui mėlynakė rugiagėlė ir paglostė lapeliais bičiuliui skruostą.

O kokius stebuklus, Dominykai, jis sugeba padaryti? — nenustygdomos vietoje kvaksėjo varlės, — parodyk nors vieną!

Mes jį užkasime netoli rugiagėlės ir jai visą rudenį bei žiemą bus šilta, pamatysit, — sušnibždėjo Dominykas.

Paskui nuėjęs keletą žingsnių šonan išrausė kanopa nedidelę duobutę žemėje ir užkasė ten paslaptinę brangakmenį.

Jau jaučiu — man šyla kojos ir visas kūnas! — apsidžiaugus lapeliais suplojo rugiagėlė, — buvau sustirusi po nakties, o dabar karšta lyg vidurdienį! Tas brangakmenis ištis stebuklingas!

Tik prisiminkit, kad apie tai niekam negalima nė žodeliu prasitarti, — pievos gyventojus griežtai įspėjo Dominykas, — nes prisišauksim nelaimę. Dėl tokių brangakmenių kartais kyla didžiausi karai!

Ne ne, mes niekam nesakysim, varlių garbės žodis, — sukvaksėjo varlės.

Dar pamirksėjo didelėm apvaliom akim, atsisveikino ir nušokavo upelin plūduriuoti. Alfonsas irgi nuskrido pas savo žmonelę Birutę, norėdamas kuo greičiau pasakyti visas stebuklingas naujienas, apie kurias ką tik buvo pažadėjęs niekam nepasakoti.

O arklys Dominykas su rugiagėle liko vienu du.

Smagi buvo kelionė, — palingavo galva baltasis arklys.

Ir kiek daug joje sužinojom, — tik dabar prisiminusi ką sapnavo, lapeliais palingavo ir rugiagėlė.

Bet svarbiausia, kad išsiaiškinom, kas tai yra dieviška meilė, — pabučiavęs rugiagėlės žiedą, sušnibždėjo jos išsilgęs Dominykas, — ar atsimeni?

Pala pala, tą vietą tikriausiai pražiopsojau... O gal pramiegojau? — net nuraužo Svajonė, — ar negalėtumei priminti!

Gerai, klausykis... Tikra, dieviška meilė, anot žvaigždžių, yra štai kokia:

Meilė kantri, meilė maloninga, ji nepavydi;

Meilė nesididžiuoja ir neišpuiksta,

Ji nesielgia netinkamai, nieieško savo naudos,

Nepasiduoda piktumui, pa-

miršta, kas buvo bloga,

Nesidžiaugia neteisybe, su džiaugsmu pritaria tiesai.

Ji visa pakelia, visa tiki, viskuo viliasi ir visa ištveria.

Meilė niekada nesibaigia.



KOMENTARAI

Vytauto V. Landsbergio pasaka apie arklį Dominyką

Liaudies pasakose yra daug išminties ir daug kultūros, kaip praeityje yra atskleidęs kun. Vytautas J. Bagdanavičius savo studijose (žr. jo *Kultūrinės gėmės pasakose*). Daug išminties yra ir literatūrinėje Vytauto V. Landsbergio pasakoje apie arklį Dominyką ir rugiagėlę, kurią skaitytojai skaitė ir komentavo išties du mėnesius (žr. *Kultūrą*, birželio ir liepos mėn.; šiame numeryje pasaka baigiama spausdinti).

Pasakoje pradingsta riba tarp tikrovės ir vaizduotės pasaulio, arba — vaizduotės pasaulis užima tikrovės vietą. Tad pasakoje arklis ir rugiagėlė įsimyli vienas kitą: jie atstovauja asmenims, kurie yra labai skirtingi, tačiau meilė turi galią jungti net labai skirtingus asmenis.

Šioje pasakoje žvaigždės kalba arkliui ir išmoko jį skristi; jis skrenda pas jas, aplankydamas saulės sistemos planetas, kurios astronomų yra pavadinę graikų-romėnų dievų vardais. Kiekvienoje planetoje kosminis keliautojas susitinka su joje gyvenančia būtybe, kuri turi ypatingą savybę: Merkurijus (gyvsidabris) yra skraidytojas, surenkantis žinias apie kiekvieną visatos būtybę (Dominykas sužino apie savo laimingą ateitį su rugiagėle). Grožio ir įkvėpimo deivė Venera pasakoja Dominykui apie savo įkvėpimo galią: ji yra įkvėpusi ir patį Dominyką bei jo pažįstamus. Karo ir jėgos dievo Marso planetoje Dominykas išmoksta suvaldyti savo baimę, ne tik pažabodamas ją draugiškumu tiems, kurių pats bijo (vilko ir meškos), bet

ir sustiprintas jį kelionėje sapnu lydinčios mylimosios artumu (kaip tikroviška tai gali būti!). Šis kosmoso keliautojas visatos tvarkos palaikytojui viešpačiui Jupiteriui (Landsbergio sutapatintam su lietuviškuoju Perkūnu) pažada savo pievoje, kurioje ganosi, įvesti daugiau tvarkos ir sugyvenimo, kad Žemėje įsigalėtų taika.

Saturno planetoje laukia didelė staigmena: Dominyką ištinka liūdesys, o skaitytojus pritrenkia nuostaba, iššaukianti daug klausimų. Baloje plūduriuoja planetos „viešpats“, krokodilu tapęs, kaltės graužiamas tėvas, kuris prarijo savo vaikus. Dominykas arkliaiškai naiviai paklausė, kodėl jis juos suvalgė: ar buvo labai alkanas, ar jie buvo labai skanūs. Kai kurie skaitytojai, ieškodami išmintingiesnio atsakymo, irgi buvo gan pasimėtę.

Atsakymas atėjo palengva... Pasakos autorius leido Saturnui prisipažinti, jog kažkada trokšdamas valdžios sukilo prieš savo tėvą viešpatį Jupiterį, apšaudydamas jį meteoritais, bet tėvo žaibai buvo galingesni, tad Saturnas pralaimėjo. Jupiteris jį nubaudė ir ištrėmė. Dar blogiau: Saturnui žvaigždės išpranašavo, kad prieš jį sukils jo vaikai. Dėl to jis suvalgė savo vaikus, kad jie jo paties nepažudytų. Kaltės apimtas, jis baisiai graužėsi.

Mitologija praplečia atsakymą. Saturnas yra romėnų dievas, tačiau jis sutapatinamas su graikų dievu Kronu, apie kurį pasakojama, jog jam ryjant vaikus, jo žmona paslėpė vieną vaiką, būtent Dzeusą, kuris užaugęs tėvą nugalėjo. Tad prana-

šystė išsipildė pažodžiui: vaikas jį sužlugdė.

Atsakymo tenka ieškoti dar giliau — Saturno gėmėje (psichologijoje): maištaudamas prieš tėvą, jis buvo blogas sūnus. Blogas sūnus tampa blogu tėvu. Jo vaikai sekė juo, maištaudami prieš jį. Saturnas gavo tai, ką užsitarnavo: jis sužlugdė vaikus: jo vaikas sužlugdė jį patį. Pasakos liūdniausioj planetoj atsiveria daug žmogiškos išminties: tai skaudus likimas dėl padaryto blogio — kontrastas pagrindinės temos apie meilę, ryšį ir sugyvenimą.

Nors šios pasakos tikrasis herojus yra arklis, bet jis labai stengiasi būti žmogišku. Didžiausias jo rūpestis: pamilti rugiagėlę, kuri, nors silpna savo prigimtimi, bet savo meile daro įtaką Dominykui, lydėdama jį kelionėje ir padėdama jam nugalėti įgimtą baimę. Dėl meilės viens kitam jie viršija savo skirtumus ir ribotumus. Ir Dominyko kelionė, sapne lydint rugiagėlei (jų bendro gyvenimo ir meilės simbolis), vainikuojama žvaigždžių dovana — paaiškinimu, kas yra dieviška meilė.

Gretimai teka ir kita meilei artima tema: tai visatos būtybių sugyvenimo reikalingumas, ypač išryškinta dviejų pasakų: pirmoji — paties Dominyko papasakota varlėms — tai pasaka apie žmogų (įsidedėkime, kad tai *žmogaus* būtina pareiga būti „susisiekimo ministru“) apie ryšių būtinybę tarp visatos būtybių. Kita, Dominykui papasakota Neptūno, — apie gyvybės vandenį, kuris būtinas klestėti ne tik gyvybei, bet ir gerumui.

Kęstutis A. Trimakas

KULTŪRA

Atkelta iš 1 psl.

tapus Sovietų Sąjungos satelitiniu kraštu). Dar labiau — tapęs popiežiumi, įsitikino, jog vyksta plataus masto konfliktas tarp kultūros, kurios didžioji vertybė yra gyvybė-gyvenimas, ir pseudo-kultūrų, kurios propaguoja materializmą (nėra sielos, tėra materija), pasauliškumą (nėra kitos tikrovės, tik šis pasaulis), reliatyvizmą (nėra tikrove pagrįstos tiesos nei pastovios moralės; tėra nuomonės), liberalizmą (individo laisvė virš visko), ir visu tuo siaurina, marina ir net naikina žmonių prigimtinių ir dvasinių gyvenimą. Jonas Paulius II kvietė visus geros valios žmones kurti žmogaus gyvybę branginančią kultūrą. Jojo pėdomis eina jo pasekėjas popiežius Benediktas XVI, kuris kritikuoja Europos Sąjungą, atsisakiusią tą žemyną sukultūrinusios krikščionybės.

Kultūra ir religija

Šiais laikais yra polinkis žmogaus gyvenimo sritis atskirti vieną nuo kitos, dėti jas į atskiras „dėžutes“. Tai didelė dalimi daroma dėl to, kad kultūrinėje atmosferoje skleidžiasi idėjų, įtakų ir žmonių vaidmenų gausybė, sumaištis ir gebėjimo stoka tinkamai vertinti. Pavyzdžiui, ir religija yra dedama į „dėžutę“, geriausiu atveju, viena valanda per savaitę, sekmadienio pamaldoms. Tokia „religija“ tikrai niekam „nekenkia“ (nebent ji tampa nuobodžiausia valanda per savaitę). Bet ji neturi jokios įtakos gyvenimui. Dar blogiau: daugelis tokią „religiją“ suvokia kaip vienintelę tikrą religiją, bet ji iš tikro tėra religijos karikatūra.... Nepataisomas nuostolis žmonėms, kurie ją uždaro į tokią sandarią „dėžę“. Nenuostabu, kad už tai patys nukentčia, nes atsisako jėgos, kuri juos išlaisvintų.

Atskirti religiją nuo politikos? Į dėžę... Ar suprantame, kad už tų skyrybų slypi kitos „skyrybos“ — t. y. skyrybos politikos (ir politikų) nuo moralės...? Į kokį skurdą ir į kokią pražūtį politi-

kai be moralės stumia kraštus, tarp jų — ir Lietuvą, tada — kai turėtų tiems kraštams siekti visokeriopos gerovės?

Tačiau ar suvokiame religijos jėgą, kuria peršima ja įkvėpti? Mahatma Gandhi, besivadovavdamas religija pagrįstu teisingumu (*satyagraha*), išlaisvino ne tik indus (iškovojo jiems nepriklausomybę nuo britų), bet išvadavo pačius britus iš jų ne tik nekultūringo, bet ir nežmoniško kitos tautos išnaudojimo.

Tad ar kultūroje yra vietos religijai? Atsakymas aiškus: jei gaivia religija motyvuojami asmenys (kaip Gandhi) įnešė kažką nuostabių naujo ir žmogiškai kilnaus į politiką (ir bendrai — į visuomeninį gyvenimą), tai tuo labiau tokių žmonių reikia kultūrai. Šie iš praeities parinkti pavyzdžiai tai įrodo. Šviesos ir įkvėpimo sėmė iš religijos — Dante Alighieri, Feodor M. Dostoyevsky, Aleksandr I. Solženicyn ir kiti tokie — savo darbais praturtino literatūrą; Leonardo da Vinci — dailę, skulptūrą; Johann S. Bach — muziką. Mokslų srityje mistinės intuicijos paveiktas Aukščiausiasis Intelektas pripažino Albertas Einstein; religijos įkvėpti, atsidavusiai ir pasiaukojančiai žmonėms tarnavo gailėstingoji sesuo Florence Nightingale, tropikinės Afrikos vietinių gyventojų gydytojas Albert Schweitzer, motina Teresė iš Kalkutos ir kiti.

„Religija iškyla aukščiau už kultūrą, kaip atbaigiamasis gyvenimo laipenis“, tvirtina mūsų filosofas Antanas Maceina (*Religija ir kultūra*, p. 75). „Kuo įtaigiau kreipiuosi į visus..., kad visi drauge galėtume pasauliui pasiūlyti naujus vilties ženklus ir dirbtume, idant įsitvirtintų nauja žmogaus gyvybės kultūra“, kvietė popiežius Jonas Paulius II kurti tokią kultūrą, kuri būtų persunkta Gyvybės Evangelija (*Gyvybės Evangelija*, n. 80).

Tad ar kultūroje yra vietos religijai ir religija įkvėptiems žmonėms? Atsakymas aiškus: religija persiėmę asmenys kultūrą gaivina ir pakelia į kitą jai pačiai nepasiekiamą aukštį.

Kultūros redaktoriaus pranešimai

Rugpjūčio mėnesį *Draugo* šeštadieninis kultūrinis priedas nebus spausdinamas.

Pradėjęs redaguoti *Kultūrą* šių metų balandžio 2 d. numeriu, savo įsipareigojimą baigiu šiuo (liepos 28 d.) numeriu.